

REGENERACE PANELOVÉHO SÍDLIŠTĚ „ÚZKÉ DÍLY“ („MAČKALOV“) V OLOMOUCI – NEŘEDINĚ

„Generace po generaci od degenerace po regeneraci.“ Nebo naopak?

Martina Marušková, Stašek Žerava, Petr Mičola

Na území statutárního města Olomouce se nachází 14 obytných souborů – sídlišť postavených převážně panelovou technologií, ve kterých žije přibližně jedna třetina obyvatel města. Většina z nich vykazuje urbanistické nedostatky poplatné době svého vzniku. Mezi jejich hlavní problémy, tak jako v mnoha jiných městech České republiky, patří monofunkčnost, chybějící nebo neúplná občanská vybavenost, nekonceptně řešená statická doprava, nedostatek zeleně a veřejných prostor. Na druhé straně se v panelových sídlištích skrývá významný potenciál bytů, jejichž standard, pomineme-li některé technické aspekty, je relativně slušný a při odpovídající úpravě a údržbě nabízí minimálně životnost 50–80 let. Z toho vyplývá, že i v blízké budoucnosti budou tato sídliště hrát významnou roli na trhu s byty.

Panelová sídliště se stala celospolečenským problémem ve všech zemích východní Evropy. Aby se tyto neatraktivní obytné celky nestaly zdrojem neustálých sociálních problémů je nutné řešit nejen zlepšení jejich technického stavu a architektonického prostředí, ale i zachování současné pestré sociální struktury obyvatel.

„Ubi bene, ibi patria“ – „Všude dobře, doma nejlip“

Každý živočich se musí přizpůsobit prostředí ve kterém žije, chce-li přežít. Vytváří si obranné mechanismy, ochranné zbarvení, mimikry. Podle svých dispozic, povahy "sousedů" a podmínek okolního prostředí, se chová agresivně, nebo naopak co nenápadněji.

Homo prefabrikatus – člověk panelový není výjimkou. Nedělá nic jiného, než se snaží přežít – nevládnou architekturu bez lidského detailu, nedostatek parkovišť, hřišť a mobiliáře, špatnou organizaci prostoru a provozu, neúdržbu, nepořádek, nudu a neinspirativnost veřejných prostor a absenci krásy. Nejkratší cestou blátivou pěšinou od autobusu, zastávka v obchodě, zavřít oči, nevidět, neslyšet, obal od Cornetta hodit vedle popelnice na chodník a honem zaklapnout dveře bytu. Do oázy klidu, pohody, čistoty a pořádku, nelhostejnosti a člověčího porozumění. Nestálo

by za to, pokusit se tu hranici posunout od bytových dveří až na kraj sídliště ?

A zatím mládě Homo prefabrikatus, marně hledající nějakou adrenalinovou činnost, si se svými druhy aspoň vykouří v přerostlém houští cigaretu (po které se mu sice neudělá dobře, ale aspoň něco) a pak úlomky cihel prověřuje, zda polycarbonátové stínítko veřejného osvětlení je fakt nerozbitné.

V čem je chyba? Je tento živočišný druh nemocný, nebo byla nemocná společnost, která vytvářela prostředí, ve kterém bylo možno jen přežívat, nikoliv žít a považovat ho za svůj domov. Přežívat a bránit se. Lhostejností, nebo agresivitou.

Umíme to změnit ?

Vláda ČR, po letech příprav, vydala nařízení č. 494/2000 Sb., o podmínkách poskytování dotací ze státního rozpočtu na podporu regenerace panelových sídlišť.

Úvahy na okraji myslí

Kus města • stejná obloha stejný slunce jiný svět • svět jako základová deska ohromného počítače: hromada prvků a funkcí a protichůdností • organizace mikroprostoru fungující zásluhou špičkové výrobní technologie, která přísně a nezničitelně navzájem odděluje jednotlivé funkce • malé, naprosto neměnné vzdálenosti tištěných spojů, zaručující funkci křehkého elektronického organismu • člověk žijící ve skupině ale není tištěný spoj, jeho program je postaven jinak, i když – kdo ví, možná je to právě soužití nul a jedniček a jejich věčného koloběhu •

Sídliště • skládka nesourodých prvků a energií, zhuštěná hmota škály struktur protichůdných funkcí, potřeb a zájmů • lze vůbec vstoupit dopro-

Tento program umožňuje získání státních dotací až do výše 70 % rozpočtových nákladů na dopravní a technickou infrastrukturu v sídlišti, zeleň, dětská hřiště a přestavbu některých objektů na občanskou vybavenost. Základní podmínky pro získání dotace jsou:

- schválený územní plán města
- schválený projekt regenerace panelového sídliště
- minimálně 30 % spolufinancování ze strany města

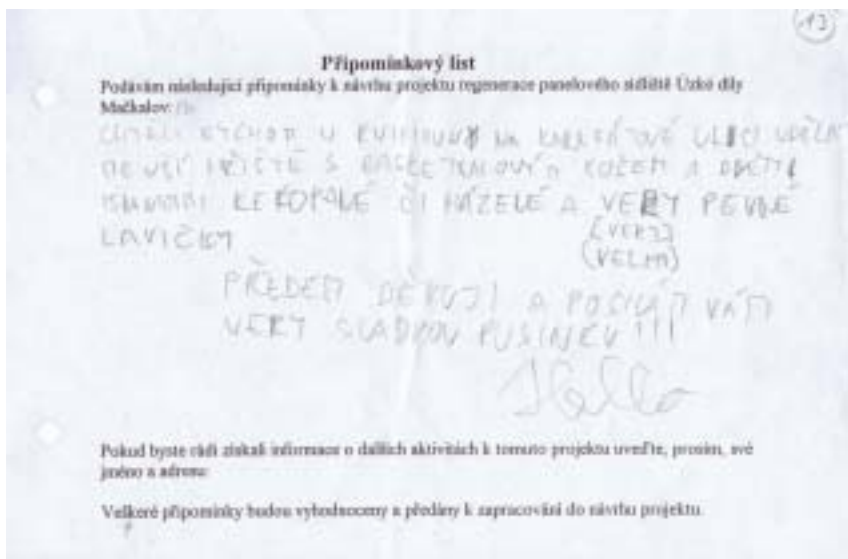
„Tempora mutantur nos et mutamur in illis“ – „Časy se mění a my se měníme s nimi“

Vždyť to už tady všechno bylo – všelijaké ty humanizace, individualizace, rehabilitace panelových sídlišť. Regenerace – nový název, starý obsah? Není to jen další plané gesto státu, aby se 40 % lidí v zemi nenaštvalo? Chce se říci, že by tu rozdíl

být mohl. Že „Projekt regenerace panelových sídlišť“ se poprvé snaží řešit **příčiny a ne důsledky**. A nechává, nebo dokonce vyžaduje, aby do toho mluvili lidé, kterých se to bezprostředně dotýká – jejich obyvatelé. Proklamuje pozornost oblasti sociální, ekonomické, urbanistické a architektonické, oblasti technických úprav a modernizace, slibuje všestranné zlepšení obytného prostředí panelových sídlišť, odstranění jejich monofunkčnosti a jejich přeměnu ve víceúčelové celky. Tedy alespoň v díce vládního nařízení, v metodice a v Projektech regenerace. Ale v realizaci? Uvidíme.

Kdo to má změnit ?

Město Olomouc přistoupilo k výběru lokality pro projekt regenerace velice zodpovědně. Bylo potřebné vybrat takové panelové sídliště, které by sloužilo jako modelový příklad, zároveň však svou rozlohou nepřesahovalo únosnou míru reali-

střed běžícího života a chtít najednou vložit řád někam, kde vládne chaos? • jako byste vstoupili do horské řeky a chtěli pískem začít stavět hráz, abyste usměrnili její tok • proud smete všechno, podrazí nohy a možná utopí – někde dole pod kameny v tůních •

Panelového sídliště • na příliš malé ploše příliš mnoho funkcí, které nejen těsně sousedí, ale v mnoha případech se vzájemně chaoticky proplétají, narušují, překázejí si • veliká skládka plná propletených magnetofonových pásků, které se vymotaly z cívek? ale co s tím, když poslouchat více skladeb najednou je nesnesitelné?

• • •

Soužití na sídlišti • jaký je to útok na lidskou mysl • jak se musí člověk přizpůsobovat • kolik úsilí stojí zachovat si slupku normálního člověka, respektujícího běžná pravidla společenského soužití • a to se ani nemusí jednat o prostředí vysloveně agresivní, o hluk, prach, smog, bláto • pak už stačí jen drobnosti •

Ze všech problémů, které vás mohou na sídlišti potkat, je hluk asi ten nejhorší. Všudypřítomný vtravý zvuk z tisíce zdrojů. Pračka od Procházek, housle toho spratka Novákovice, naklepávání masa U Šťastných – ti snad mají řízky dvakrát denně • neotevřete v noci okno, protože někde o tři bloky dál zapláče dítě nebo se vrací skupina veselých návštěvníků restaurace, kterým připadá směšné úplně všechno • nedokážou pochopit, proč se někdo ve tři hodiny ráno nemá chuť bavit jako oni, nebo smát se přece tak vynikajícímu vtípku •

Neustálé útoky na lidskou mysl, která už nemá kam uhnout • už jen tenouká blanka mezi tolerantností a netolerantností • pak už je snadné nakopnout plnou popelnici, praštit sluchátkem v budce nebo ohnout značku na rohu ulice • tento neustálý tlak nemá ventil, protože sídliště ventily neobsahuje •

• • •

Továrna na vajíčka • moderní budova s jasnou technologií a jasnou funkcí • na neuvěřitelně malém prostoru bylo naskládáno množství slepic, jejichž jediným úkolem bylo snášet vajíčka • člověk obsluhoval pouze tlačítka na některé automatické funk-

Letecký snímek území z roku 1938

Letecký snímek území z roku 1954

Letecký snímek území z roku 1971

ce – škrabku na trus, která odstranila veškeré nečistoty do výlevky na konci jednotlivých řad • krmící korytka, která objížděla v určitou hodinu klece, ve kterých slepice žily a ony musely v tomto daném okamžiku uzobnout svůj jedoucí oběd • vajíčko, které snesly se vykutálelo ven z mřížky do přichytného zásobníku, kde přicházel člověk moderní doby, vajíčko sebral a uložil je do kartónu k dalším, již dříve sebraným •

Nechci se zabývat psychologií slepic, ale pravda je, že jsem i já, tenkrát malý chlapec moderní socialistické doby pozoroval, že ne všechny tyto slepice snáší pobyt a vejce stejně • některé byly agresivní a napadaly své spolubydlící a sousedky • jiné měly vytrhané peří a měly třeba tik • další snášely vajíčka bez skořápky jen v kožovité bláně nebo neustále kvokaly • různorodé společenstvo v sídlišti slepic •

Postavte vedle sebe slepici, tohoto primitivního tvora a člověka, který se považuje za třetí stupeň na dortu evoluce • zjistíte, že to, co se objevovalo u slepic v malé míře, se musí u člověka projevit stonásobně více • navíc vám nikdo nedoveze potravu a nevyčistí klec •

• • •

Čím blíže u sebe lidé žijí, tím dokonalejší soukromí musí mít • to je alfa a omega soužití • ve městě žije člověk už relativně dlouho, ale stejně ochotně utíká na chalupy a k babičkám, kde si v sobotu a neděli simuluje život jaký by chtěl žít – kdyby... • na světě však není málo lidí, kteří nemají žádnou babičku nebo si nemohou dovolit chalupu či chatu • takoví lidé se pak tím víc dostávají do pozice slepice v kleci marně čekající na dopravník se žrádlem • možná by si i trhali peří, kdyby nějaké měli a sekli zobákem drzého souseda • jistě je někde definován syndrom, který lze nazvat sídlištní • kdy přepážky mezi lidmi jsou nedostatečné a nervy tak vypjaté, že cinknutí sousedčiny padající jehly vnímáme jako chrastění pekelným řetězem •

• • •

„Jsem tady doma“ řekl jeden pán a myslel to vážně. „A chci, aby tu byli doma i moje děti“. My, které osud

Poloha sídliště v rámci města

zovatelnosti jednotlivých navrhovaných opatření. Město od začátku spolupracovalo s Ústavem územního rozvoje v Brně, které je konzultačním střediskem MMR ČR v oblasti regenerací panelových sídlišť. Pro pilotní program regenerace byla nakonec vybrána lokalita v západní části města sídliště „Úzké Díly“ v městské části Neředín o rozloze cca 15 ha. Lokalita leží v území, které bylo řešeno Územním plánem sídelního útvaru Olomouc, schváleným zastupitelstvem města v roce 1998.

Dne 15. 5. 2001 Rada města Olomouce schválila zadání programu regenerace a vypsaní výběrového řízení na zpracovatele pilotního projektu. Z jedenácti obeslaných projektových kanceláří z celé České republiky devět podalo svou nabídku. Ve výběrovém řízení nejlépe obstál Ateliér Bonmot s.r.o. z Olomouce (Ing. arch. Stašek Žerava a Ing. Petr Mičola).

Poloha sídliště na leteckém snímku

„Vanitas vanitatum et omnia vanitas“ – „Marnost nad marnostmi a všechno marnost.“

Změna není v moci lidí, kteří zde žijí. S nimi se radíme, vyměňujeme názory, burcujeme je z letargie, zahánějeme jejich malověrnost, ale tíhu nápravy nemohou nést Ti, kteří současný stav nezavinili. Tu musí nést politici, obce, stát, jakkoliv se – možná – osobně na vzniku tohoto problému nepodíleli. A my urbanisté, architekti, sociologové, stavební inženýři atd. si musíme lámat hlavu, jak na to. Ne jenom proto, že je to práce, ale proto, že je to také náš profesionální dluh. I když třeba také osobně nezaviněný.

Upřesněme však ještě předchozí otázku na: Kdo to chce změnit? Zbytečná otázka, řeknete si. Vůbec ne. Na diskusní kulaté stoly s občany, na operativní jednání ustavené Občanské poradní komise a veřejná projednání cca pětitisícového sídliště

neodsoudil k tomu bydlet v panelovém sídlišti, se můžeme divit, když někdo vyřkne takovou větu • podmínky, které se nám zvenčí jeví, že jsou k nevydržení, vnímají lidé zevnitř jinak ? jistě trochu ze zvyku, ale také proto, že pro většinu lidí není Domov tam, "kde si pověsíme klobouk" (jak kdysi kdosi řekl), ale tam, kde mohou žít s lidmi, které mají rádi • kde prožili hezké věci a kam se proto rádi vracejí •

„Jsem tady doma a chci, aby tu byli doma i moje děti“. Copak můžeme jako architekti dostat silnější motiv, něco s tím dělat ? • copak v tom ty lidi můžeme nechat ?

• • •

v průběhu cca 3/4 roku nepřišel ani jednou žádný oficiální představitel vedení města, poslanec městského zastupitelstva (s výjimkou dvou zde bydlících), natož krajského, či některé z parlamentních komor. I tito politici získali svá současná postavení díky volebním hlasům „našich“ 5000 panelových obyvatel. Ale vždyť při zrodu Projektu regenerace přece běží o nápravu životní potřeby občana – práva na bydlení a kultivovaného místa pro život – v našem případě 5000 lidí a několika dalších generací! Je to tak málo? Žádný s občanů nevěděl, kdo je v uvedených sborech zastupuje. Rozesmáté tváře, odhodlané pohledy a smělé vize potenciálních politiků nacházíme ve schránkách vždy jen do voleb. Nikdo z nás však zatím nedostal leták se sdělením: děkuji za vaši důvěru, budu bojovat za vaše zájmy – najdete mě tehdy tam, nebo si já najdu vás, až budu mít rozhodovat o tom, co se vás bytostně týká. Science fiction, že?

Proč má občan, obyvatel panelového sídliště věřit, že s ním hraje obec resp. stát upřímně míněnou hru? Jak je jako architekt máte přesvědčit? Není to náhodou právě role politika? Trápí skutečně zastupitele, náměstka města nebo senátora, vystupujícího z automobilu u své vilky s bazénem a tenisovým kurtem, životní situace tisíců lidí bydlících v panelových sídlištích? Vzhledem k uvedené zkušenosti si tím nejsme tak úplně jistí.

Ale je tu ještě jiný, i když vlastně logicky související úhel pohledu. Především to musí chtít sami obyvatelé. Že je to samozřejmé? Vůbec ne. Neblahé dědictví socialismu – občanská rezignace, malověrnost, pasivita, lhostejnost, negativismus

a železná košile zvyku: „No holt je to sídliště, s tím se nedá nic dělat“ je snad největší překážkou, aby vzali regeneraci svého domova za své.

Naše zkušenost je taková: S plnou vážností se na projektu regenerace Úzkých Dílů zúčastnili: my jako zpracovatelé, Centrum pro komunitní práci zajišťující kvalifikovanou komunikaci s občany, několik profesionálních pracovníků olomoucké radnice, členové komise městské části a cca 100 občanů z 5000, což jsou 2 (slovy dvě) procenta obyvatel...

Komunikace s občany

Nedílnou součástí smluvených prací bylo i zapojení veřejnosti do přípravy a následné realizace projektu v souladu s podmínkami státního programu podpory regenerace sídlišť dle obvyklých evropských standardů používaných při této činnosti. Spoluautorem této části projektu bylo Centrum pro komunitní práci Střední Morava z Přerova (dále CpKP), které zajišťovalo kontakt s veřejností v sídlišti již v rámci projekčních prací. Na počátku práce s veřejností byla ustanovena tzv. Občanská poradní komise (OPK), jejímž členem se mohl stát každý obyvatel sídliště, který chtěl aktivně spolupracovat s projektanty. Rada města oficiálně schválila zřízení této Občanské poradní komise, jejíž funkce neskončí schválením vlastního projektu regenerace. Bude nadále fungovat jako pojitko mezi obyvateli sídliště a orgány města po celou dobu realizace jednotlivých prací na regeneraci sídliště. OPK se v průběhu přípravy projektu sešla celkem 5x, kdy spolu se zpracovatelem projektu Ateliérem Bonmot a CpKP řešila organizaci ankety mezi obyvateli sídliště, posuzovala jednotlivá stadia vývoje projektu, organizovala interaktivní výstavy některých fází projektu s možností vyjádření obyvatel. CpKP v rámci projednávání projektu s veřejností uspořádala 3 kulaté stoly se specialisty na jednotlivé okruhy problémů v řešené lokalitě, 3 otevřené besedy s obyvateli sídliště, publikovala informace na internetových stránkách a v Radničních listech. O tom, že v celém procesu došlo k pozitivnímu vývoji v postoji občanů k připravovanému záměru (od prvotní skepse až po aktivní spolupráci) svědčí skutečnost, že posledního veřejného jednání ze zúčastnilo přes 100 obyvatel sídliště a věková skladba aktivních občanů doznala výrazného posunu k mladším ročníkům.

„Sacra populi lingua est“ (Hlas lidu je posvátný)

Je to jako když jedete na autobusový zájezd, projíždíte třeba Florencií nebo Sevastopolem a najednou se ocitnete uprostřed davu mávajících transparenty s nesrozumitelnými nápisy, skandující hesla a mávajících prapory. Veselice, demonstrace proti globalizaci, nebo nízke platy tramvajáků? Je to docela podívaná, ale našťastí se nás to netýká. Ještě, že jsme za sklem. „Tam máme své jisté“, pomyslíme si a rozbalíme řízek z domova.

I lidé na sídlištích žijí za sklem pomyslných autobusů. Lhostejní k tomu, co se děje za dveřmi jejich bytů. Že se někdo i za ně o něco důležitého snaží, že bojuje i za jejich lepší přítstí. Za dveřmi bytů roztají, projeví city, mluví spolu, přemýšlí, co letos vylepší a zkrášlí – vyzdít jádro, položit plovoucí podlahy nebo pořádit novou ledničku? Před dveřmi: „Hic sunt leones“ (Zde žijí lvi). Ignoranti? Ale ne. Bližší košile než kabát.

Požadavek na „zatažení“ občanů do procesu regenerace je v metodice výrazně akcentován. Zaplat pánbůh. Jiná věc je zda se to daří. Naše zkušenosti jsou ambivalentní:

Po prvních „přesilovkách“, kdy přicházelo pár zvědavých důchodců a militantních (protože absolutně skeptických) křiklounů, jsme se začali poznávat a chápat vzájemně své role. Lidé zjistili, že architekt nemusí být arogantní vševěd s bavorákem a fialovým šátkem kolem krku, jak nás vykreslují televizní seriály. My jsme si zase ověřili nastudované socio-

logické poučky, jak pestrá a úžasné různorodá je skladba lidí bydlících v socialistických panelákových sídlištích a začali se strachovat, že je tu nedokážeme udržet.

Pak už obě strany začaly chápat, že oni potřebují nás a my je. Že jejich problém je i náš problém. Jejich krok k důvěře a respektu vůči nám, náš krok k úctě a pokoře vůči nim. Před půl rokem by nikoho z nás nenapadlo, že dobrovolně strávíme sobotu popocházením po sídlišti a vášnivými diskusemi nad koncepty našich nápadů, a že ten čas nebude ani jedna strana považovat za ztracený. Je ale 100 občanů z 5 000 dost?

Start

Projekt regenerace byl schválen v zastupitelstvu města Olomouce a v dubnu 2001 město zažádalo Ministerstvo pro místní rozvoj (MMR) ČR o dotaci ve výši 3,0 mil. Kč na první realizační etapu. Vzhledem k tomu, že v řešeném území byla před několika lety zpracována projektová dokumentace na „Park malého prince“, která byla beze změn převzata i do regenerace sídliště (část parku byla realizována již v letech 1998–2000 z prostředků města), jako první z navrhovaných realizačních etap na rok 2002 byla navržena další část parku v rozsahu 3,3 mil. Kč. Město Olomouc žádalo ministerstvo na rok 2002 o dotaci ve výši 70 % z této částky tj. 2,3 mil. Kč.

V červnu 2002 byla městu Olomouc přislíbena dotace ve výši 1,79 mil. Kč, ale vzhledem k povodním, které postihly Čes-

kou republiku v půlce srpna 2002, MMR od 13. 8. 2002 pozastavilo vyplácení veškerých dotací (rozhodnutí ministra č. 35, „o dalším postupu při uvolňování finančních prostředků z programu MMR“). Po odvolacím dopisu vzhledem k rozestavenosti akce byla dotace městu nakonec přidělena, dokončení první etapy regenerace sídliště bude však posunuto na březen 2003. Na podzim loňského roku město zadalo rozpracování problému organizace dopravní obsluhy a statické dopravy.

Má-li být celý projekt regenerace životaschopný, nelze zůstat u schválení projektu v zastupitelstvu, ale je nutné ihned spustit realizaci, byť (s ohledem na finance) v omezeném etapovitěm rozsahu. Jen tak se dá udržet aktivita obyvatel sídliště a jejich důvěra v jednání zástupců města a jejich snaze skutečně řešit problémy obyvatel městských sídlišť.

Zkušenosti – výhrady k metodice „Errare humanum est“ (Chybovatí jest lidské)

Drobných mnoho, zásadních několik:

1) **Název „Projekt“** regenerace vnáší zmatek. Ve stavebně správním smyslu je projekt tím stupněm dokumentace, který bezprostředně předchází nastartování bagru zahajující realizaci. Těžko vysvětlovat, lhostejno zda občanům či politikům, že po schválení projektu musí následovat zpracování dokumentace pro územní řízení, vydání územního rozhodnutí, zpracování dokumentace pro stavební řízení, vydání stavební povolení a pak teprve... Časové prodlevy jsou demoralizující.

Tušíme, co měl zákonodárce na mysli, když proces komplexní regenerace (funkční, prostorové, majetkové, sociální atd.) nazval projektem. Jenomže nejsme v anglosaských zemích – český člověk tento termín takto nechápe a když, tak snad jen z úst rádooby světáckých rockových hvězd, které rozjždí nový koncertní „projekt“ kapely s umělým kouřem.

2) **Regenerace panelových sídlišť se na první pohled tváří docela komplexně.** Paradoxně se však vyhýbá tomu, co je samotnou podstatou sídliště – panelovým domům, a to jak projekčně, tak finančně. Nedalo nám to, v rámci motivačních skic jsme naznačili, co by se dalo, kdyby... To jsme si dali! Vysvětlit lidem, že na to nikdo nedá, a že jsme to tam dali jen z jakési horlivosti. Jenomže ono je strašně důležité ukázat lidem, že zlepšení organizace

prostoru, zkulivování a dovybavení parteru není všechno, co jim do budoucna zregenerované sídliště může nabídnout. Zvlášť pro ty lépe situované s tendencí „emigrovat“ jinam je vize a perspektiva možnosti vlastnictví propojeného mezonového bytu s dostavěnou obytnou lodžii, nebo pro rekreaci obyvatel domu využívané nástřešní terasy, rozhodující pro jejich rozhodnutí zda zůstat či ne.

3) **Financování** – proces přiznání státní dotace je tak zdlouhavý, že prostředky se mají šanci objevit někdy na podzim příslušného roku, což je zoufale pozdě, je-li současně dána podmínka využít je do konce téhož roku.

To nejsou výtky. Snad jen impuls, že už je v republice nastřádáno bezpochyby dost zkušeností, které by se mohly stát základem pro účelnou aktualizaci metodiky regenerace.

Návod „Nulla regula sine exceptione“ („Není pravidla bez výjimky“)

Každému sídlišti je pomoci, tvrdíme. I když univerzální léčba neexistuje, stejně jak neexistuje univerzální diagnóza urbanistických a architektonických defektů každého z nich. Ale o jakási obecná pravidla jsme se po analytické části našeho projektu pokusili (vč. jejich detailního rozpracování). Ty rozhodující dáváme na stůl – pro konfrontaci s vlastními zkušenostmi, pro inspiraci nebo oponenturu:

„Mačkalovská Charta“

1. Naše panelová sídliště zatím nejsou ani sociálním, ani podřadným bydlením.
2. Naše panelová sídliště mají vysoký stupeň sociální promíšenosti. Využijme všech forem, jak tento stav udržet!
3. Pozitivní potenciály panelového sídliště existují – hledejme a využijme je!
4. Zmírněme monofunkčnost panelového sídliště, je-li to v konkrétním případě účelné!
5. Hledejme všechny způsoby vedoucí k prohloubení vztahu člověka k místu, které spoluvytváří pojem „domov“, kde žije a kde vychovává své děti.
6. V sídlišti musí přestat existovat plocha „všech a nikoho“. Hledejme formy pro fyzické vyjádření hierarchizace prostor: polosoukromých, polo-veřejných, veřejných.

7. V sídlišti nesmí existovat plocha bez funkce a bez určení toho, kdo za ni zodpovídá.
8. Rehabilitujme (implantujme) do sídliště tradiční „městovorné“ prvky urbanistické typologie a kompozice.
9. Budme ostražití před používáním urbanistických klišé, o to více naslouchejme lidem, kteří zde žijí.
10. Usilujme, aby regenerace sídliště začali jeho obyvatelé chápat jako svůj problém.

Na tyto snad obecně platné postuláty jsme se pokusili v našem Projektu regenerace odpovědět. Zda se nám to povedlo, ukáže až čas.

Závěr

„Exitus in deis est“ („Výsledek je v rukou bohů“)

Záchrana sociálního zdraví panelových sídlišť a tím i perspektiva jejich další důstojné existence je přímo závislá na tom, jestli se podaří nedopustit, aby se bydlení v nich stalo synonymem pro podřadné bydlení chudých a neúspěšných. Ale existují vůbec prostředky, jak motivovat jejich současné obyvatele (alespoň ty, kteří ještě neutekli a ty, kteří reprezentují sociology tolik velebenou širokou sociální škálu), aby tu i nadále zůstali? A aby bydlení zde nepovažovali jenom za dočasně řešení svého bytového problému?

Z nabytých zkušeností si troufáme tvrdit, že neexistuje panelové sídliště, kterému by nebylo pomoci v oblasti urbanismu a architektury. Nebudou-li však provázeny politickou vůlí, ekonomickou podporou obcí a státu, vznikem trhu s byty, zrodem organizačního mechanismu regenerace a dalšími systémovými katalyzátory, zůstane znovu jen u proklamace.

Ing. Martina Marušková,
Odbor koncepce a rozvoje
Magistrát města Olomouce

Ing. arch. Stašek Žerava,
Ing. Petr Mičola,
Ateliér BONMOT, spol. s r.o. Olomouc